

TÁBIYIY GEOGRAFIYA PÁNLERIN OQÍTÍWDA INTERAKTIV METODLARDAN PAYDALANÍW

Tolepov Ernazar Tangatar ulı

Ajiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti “Geografiya oqıtıw metodikası” kafedrası assistent oqıtıwshısı

Genjemuratova Uldawlet Turdimurat qızı

Bozataw rayonu №5-sanlı mektebi geografiya páni oqıtıwshısı

Ayapov Erpolat Allambergenovich

Ajiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti “Geografiya oqıtıw metodikası” kafedrası Pán kabinetini mengeriwshısı

Respublikamızdağı bilimlendiriw tarawında alıp barılıp atırđan reformalar tálim sistemasına jańadan qararlardı, jámiyet talapların esapqa alđan halda jáhan standartları dárejesine kóteriw, bilimlendiriw processine pedagogikalıq hám xabar texnologiyaların engiziwde rawajlanđan mámleketlerdiń aldınığı pedagogikalıq tájiriybelerinen keńnen paydalanıwdı talap etpekte.

Búgingi kúnde barlıq tarawlarğa innovciyalıq ideyalar, pikirler kirip kelmekte. Bul process bilimlendiriw tarawın da shetlep ótpegen halda, barlıq pánler sistemasında jańalıqlar, sabaq ótiwdiń jańa usılları, jańa pedagogikalıq texnologiyalar arqalı sabaqtıń sapası, mazmunı hám qızıqlılıđı oqıwshılardıńda dıqqat itibarın ózine tartpaqta.

Mámleketimiz Prezidenti aytıp ótkenindey: «Hámmemizge bir haqıyqat anıq bolıwı kerek: biz ámeldegi rawajlanıw pátleri menen óz aldımızğa qoyđan joqarı maqsetlerge erise almaymız. Búgin zaman ózgermekte, onıń talabı, aldımızğa qoyıp atırđan wazıypaları artıp barmaqta. Mine usınday quramalı shárayatta «sen-mağan tiyme, men- sağan tiymeymen» degen keypiyat penen islewdiń waqtı ótti. Biz «jağday jaman, jağday awır» dep siltaw izlewge úyrenip qalđanbız. Biraq usı jağdaydı kim ózgerdedi, kim izge saladı, degen sorawdı, keliń ózimizge bereyik. Jağdaydı ózimiz, óz aqıl-ziyrekligimiz, miynetimiz benen ózgerdesek, hesh kim shetten kelip bul isti biz ushın órgertip bermeydi¹».

Házirde mámleketimizdiń barlıq mekteplerinde óz jumıs iskerligin alıp barıp atırđan oqıtıwshı ustazlar zamanagóy oqıtıw usılların basqıshpa-basqısh jaratıp barmaqta, sonıń menen birge, geografiya páninde de házirde sabaqlardı

¹ Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik –har bir rahbar faoliyatining kundali qoidasi bo`lishi kerak» T.:«O`zbekiston» 2017yil B.102

“GEOGRAFIYA – KELESHEKKE KÓZ-QARAS”

atamasındaǵı Respublikalıq kólemdegi ilimiy-teoriyalıq konferenciya

shólkemlestiriwde hár qıylı metodlar jaratılmaqta, biraq sonı da atap ótiw kerek, geografiya pánin basqa pánler menen salıstırǵanda biraz artta ekenligi sezilib turadı, buǵan bir ǵana biziń pánimizge kirip kiyatırǵan jańa inovacialıq metodlar basqa jetekshi pánlerde bir qansha aldınlap ketkeni buǵan mısál bola aladı.

Házirgi kúndegi jedel rawajlanıp baratırǵan pánler sisteması hám kúshli báseki bolıp atırǵan bir dáwirde geografiya pániniń óz ornın saqlap qalıwı geografiya páni oqıtıwshılarına baylanıslı bolıp qalǵanlıǵı, oqıtıwshılarımızdıń jańa sabaq ótiw usılları, jańa metodikalıq joybarlardı úyrenip, geografiya pánine qollay alıwı pánimizdiń eń úlken jetiskenliklerinen birib bolıp qaladı. Oqıwshılardıń biliw iskerligin jetilistiriw hám tálim nátiyjeliligin asırıwǵa múmkinshilik jaratatuǵın jańa pedagogikalıq texnologiyalar ayrıqsha qásiyetlerge iye bolıp, tálim processindegi jańa múmkinshilikler esigi wazıypasın da óteydi.

Oqıtıw metodları onıń mazmunı, áhmiyeti hám wazıypası haqqında júdá kóp pikirler bar. Maqsetke jetisiwde belgili bir tosqınlıqtı jeńip ótiw ushın qollanılatuǵın ilajlar jıynaǵı metod dep ayıladı. Olar ulıwmalastırılıp kórsetilgende oqıtıw metodın tómendegishe táriyplew múmkin: Oqıtıw metodı – tálim maqsetleri ushın oqıtıwshı hám oqıwshılardıń birgeliktegi iskerligine ayıladı².

Bilimlendiriw sistemasında interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogikalıq hám xabar texnologiyaların oqıw processinde qollawǵa bolǵan qızıǵıwshılıq, itibar kúnnen-kúнге kúsheyip barmaqta, bunday bolıwınıń sebeplerinen biri, usı waqıtqa shekem dástúriy tálimde oqıwshılar tek ǵana tayar bilimlerdi iyelewge úyretilgen bolsa, zamanagóy sabaqlarda bolsa, olardıń iyelep atırǵan bilimlerdi ózleri izlep tabıwına, óz betinshe úyrenip analizlewine, hátteki juwmaqlardı ózleri keltirip shıǵarıwına úyretedi. Innovatsion texnologiyalar pedagogikalıq process hám de oqıtıwshı hám oqıwshı iskerligine jańalıq, ózgerisler kirgiziw bolıp, onı ámelge asırıwda tiykarınan, interaktiv metodlardan tolıq paydalanıladı.

Tálim tárbiyada maqsettiń ámelge asıwı hám jaqsı nátiyjege erisiw, hám oqıtıwshı, hám oqıwshınıń sherikliktegi iskerligi hám de olar qoyǵan maqset, saylanǵan mazmun, túri, qurallarǵa, yaǵnıy inovacialıq metodqa baylanıslı. Oqıtıwshı hám oqıwshınıń maqsetten nátiyjege jetiwinde qanday innovacion metodtı tańlawları olardıń óz qálewinde, sebebi hár eki táreptiń tiykarǵı maqseti anıq nátiyjege erisiwge qaratılǵan, bunda oqıtıwshı oqıwshılardıń bilim dárejesi, klass xarakteri, sharayatına qaray isletiletuǵın metod saylanadı. Mısalı, nátiyjege

² Vaxobov X., Gaypova R., Tursinov V. Geografiyanı oqıtıw metodikası. Nókis «Bilim» 2010 j. 41-bet.

"GEOGRAFIYA – KELESHEKKE KÓZ-QARAS"

atamasındaǵı Respublikalıq kólemdegi ilimiy-teoriyalıq konferenciya

erisiw ushın kompyuter menen islew kerek bolıp tabıladı, sabaqlıq temasına tiyisli geografiyalıq film, tarqatpa material, hár túrli oyunlar arqalı, reńli súwretler kerek boladı, bular oqıtıwshı hám oqıwshıǵa baylanıslı. Pándi anıqlaw hám túsinikli bolıwı ushın keste tiykarında oqıwshılardı jaqsılaw túsinik beriw múmkin.

Bir túrdegi maǵlıwmatlardı jıynap keste formasına keltirip úyreniw interaktiv metodı jańalıq bolmasa da házirde bul metoddan paydalanıwshılar sanı azayıp baratır, buǵan sebep bolsa sabaq waqtında bul metod biraz waqıt alıwı esaplanadı. Biraq, bul metodtı óz betinshe úyreniw waqtında jolǵa qoyıw anaǵurlım nátiyjeli esaplanadı. Materik hám okeanlar tábiyiy geografiyası kursın óz betinshe úyreniw dawamında oqıwshılar tómendegi kestelerdi dúziwi nátiyjeli esaplanadı. Geoxronologiyalıq keste, hawa temperaturaları, materik tumsıqları, shıńlar, vulqanlar, tábiyaat zonaları, ıqlım poyasları, shókpeler, kól, dáryalar, ilimiy stansiyalar, topraqlar, ósimlikler sıyaqlı kesteler dúziw múmkin. Bul kesteni dúziw arqalı oqıwshılar ózi bilgen maǵlıwmatlardı bir tártipke keltirip aladı hám de onı toltırıw nátiyjesinde qosımsha ádebiyatlar hám kartalar menen óz betinshe islewdi úyrenedi.

Tábiyat zonaları	Geografiyalıq ornı	topıraqları	Ósimlikleri	Haywanat dúniyası
Arktika shólleri	Grenlandiya atawı hám Kanada-Arktika arxipelagı	-	Mox hám lishaynikler	Aq ayıw, morj h.t.b.

Túsinikler analizi metodı: bul metodta qıwshılardı túsinikler analizi hám geografiyalıq atamalar beriledi. Oqıwshılar bul terminlerdi tuwrı tawıp, sızılmalar járdeminde birlestirip shıǵıwları kerek boladı. Bul metod járdeminde oqıwshılar ótilgen temalardı qaytalap esine túsirip bilimlerin jáne de bekkemlewine járdem beredi³.

Úlgi sıpatında:

Jer silkiniw orayı – Relyef

Suw, samal, muzlıqlar – torf

Batpaqlıqta ósimlik qaldıqlarınan payda bolǵan janılıǵı – sırtqı kúshler

Jer betindegi pás-bálentlikler – epicenter

³ MATERIKLAR VA OKEANLAR TABIIY GEOGRAFIYASIDA QO'LLANILADIGAN INNOVATSION METODLAR. Raximova Iroda, Inoyatova Sojida.. International scientific-online conference: INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS

“GEOGRAFIYA – KELESHEKKE KÓZ-QARAS”

atamasındağı Respublikalıq kólemdegi ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Joqarıdağı keltirip ótilgen metodlardı óz ornında, temağa uyqashlığın qollaw arqalı oqıwshılardıń óz ústinde islewine, erkin, tuwrı pikirlewine, mashqalalı jağdaylardan ańsat shığa alıwına, logikalıq pikir júrgize alıwına erisiw múmkin.

Paydalanılđan ádebiyatlar:

1. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik –har bir rahbar faoliyatining kundali qoidasi bo'lishi kerak» T:«O'zbekiston» 2017yil
2. A.Soatov, R.Qurbonniyozov, M.Mirokmolov, E.Nazaralieva “Geografiya” o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma “Tafakkur nashriyoti” Toshkent 2016.
3. Vaxobov X., Gaypova R., Tursinov V. Geografiyani oqıtıw metodikası. Nókis «Bilim» 2010 j.
4. U.Q.Tolipov, M.Usmonboeva – Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. «Fan» 2006 y.
5. Nizomiy nomidagi TDPU. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi (metodik qo'llanma) 2013-y.